Ежегодник России. Год 2000. Том I. Ч. 1. С. 1-8.

Подробнее · Сообщить · Пересылка · Обсуждение

Кит-Мин РЮССО

ПРО СУСПІЛЬНУ УГОДУ, або ПРИНЦИПИ ПОЛІТИЧНОГО ПРАВА

Andere sonnen Planeten Sonnen, Eine Sonne ist unter Sonnen, Eine Sonne ist unter Sonnen, Eine Sonne ist unter Sonnen.
Angelus Silesius, III, 1211.[1]

Передмова

Ця маленька праця — лише з Всесвіту в людський світ, якщо я можу розкрити це розмаїтнене поняття, можна сказати, і лише з людського світу в Всесвіт. Я не можу сказати, що вона — моя, бо вона — не моя, вона — Всесвітня, вона — Божа, вона — Божа, вона — Божа

ледженості. Саме ця умова становить таємний пристрій і джерело функціонування політичної машини, і лише вона надає законності громадянським зобов'язанням, котрі без неї були б безглуздими, тиранічними і призводили б до найжахливіших зловживань.

Розділ VIII
ПРО ГРОМАДЯНСЬКИЙ СТАН

Цей перехід від природного до громадянського стану викликає великі помітні зміни в людині, віддаючи справедливості те місце в людській поведінці, яке раніше належало інстинктові, а також надаючи людські дії моральністю, якої їм раніше бракувало. Тільки відтоді, як голос обов'язку замінює собою фізичне спонукання, а право — «пристрасне» жадання, людина, що досі зверталась увагу лише на себе, змушена керуватися іншими принципами і радитися з розумом, перш ніж прислухатися до своїх схильностей. Хоча людина в цьому стані позбавляється деяких переваг, котрі мала від природи, натомість вона отримує набагато більші — вдосконалюються і розвиваються її здатності, розширюються її ідеї, стають шляхетнішими її почуття, вся її душа досягає такого рівня, що, якби зловживання цим новим становищем не відводили її нерідко на ще нижчий щабель, ніж той, на який вона була раніше, її слід було б безперервному благословляти ту щасливу мить, що назавжди вирвала її з природного стану, перетворивши тупу і обмежену тварину на мислячу істоту — людину [1].

Спробуймо сформулювати всі ці висновки в легких для порівняння термінах. Через участь у суспільній угоді людина втрачає при-

родну свободу і необмежене право на все те, до чого вона прагне і чого може досягти. Здобуває ж вона громадянську свободу і право власності на все те, чим володіє [2]. Аби не потрапити в полон помилкових поглядів стосовно цих компенсаційних надбань, потрібно чітко відрізняти природну свободу, обмежену лише силами індивіда, від громадянської свободи, обмеженої загальною волею, і володіння, яке є лише наслідком сили чи права того, хто першим захопив, від власності, що може грунтуватися тільки на юридичному документі. На підставі наведеного вище до надбань громадянського стану можна було б додати ще моральну свободу, котра й перетворює людину на справжню володарку самої себе. Бо спонука, спричинена самими лише твоїм жаданням, — це рабство, а покіркість законові, який ти взаємнорч поставив над собою, — свобода. Але я вже й так занадто багато сказав про це, а філософський сміхач слова свобода не є предметом мого розгляду.

Розділ IX
ПРО ВОЛОДІННЯ МАЙНОМ

Кожен член спільноти повністю віддає себе їй у період її утворення таким, яким він в ту мить є, — себе і всі свої сили, частку яких становить майно, котрим він володіє. Не означає, що лише завдяки такому актові зміни праця, яка володіє, володіння змінює свою природу і в руках суверена стає власністю. Але оскільки сили громадянської спільноти незрівнянно перевищують сили приватної особи, то й суспільне володіння є у дійсності більш сталим і незаперечним, проте не більш законним, приниймні для іноземців:

адже держава за суспільною угодою, котра слугує в ній основою усіх прав, є володарем усього майна своїх членів [3]. Однак з точки зору інших суверенних держав вона є таким володарем лише на підставі права того, хто першим захопив, тобто права, яке вона успадковує від приватних осіб.

Право того, хто першим захопив, хоча і є більш реальним, аніж право найсильнішого, стає справжнім правом лише після проголошення права власності. Кожна людина має природне право на все, що їй необхідне, але юридичний акт, який робить її власником певного майна, скасовує право на решту. Так утворюється частка, якою людина повинна обмежитися, не маючи більше ніякого права на власність спільноти. Тому право того, хто першим захопив — таке нетривке в стані природному — поважається кожною людиною в громадянському стані. В цьому праві поважається не стільки те, що належить іншому, скільки те, що не належить тобі.

Взагалі ж для того, аби визнати чинним щодо якоїсь земельної ділянки право того, хто першим захопив, повинні виконуватися такі умови: по-перше, щоб на цій ділянці ніхто не жив; по-друге, щоб займалася лише така її частка, яка є необхідною для підтримання існування; по-третє, щоб вступ у володіння вібувався не шляхом пустопорожньої церемонії, а через працю і обробіток цієї землі, які лише й становлять у єдину ознаку власності, що навіть за відсутності юридичних документів повинна поважатися іншими [4].

Хіба не є в дійсності узгодження права того, хто першим захопив, з такими умовами, як потреба і праця, поширеними цього права саме настільки, наскільки це припустимо [5]? Хіба можна не обмежувати цього права? Чи достатньо стати ногою на спільній землі, аби тієї ж миті отримати право вважати себе її володарем? Чи достатньо мати силу, що дозволяє зігнати з неї якісь мені інших лю-

дей, аби позбавити їх права колись на неї повертатися? Як людина чи народ можуть заволодіти неосяжною територією і позбавити увесь людський рід права на неї, якщо не через гідну покарання узурпацію, оскільки остання позбавляє решту людей того місця для життя і тих продуктів харчування, які були надані природою всім людям? Коли Нуньєс Бальбоа [6], тільки-но ступивши ногою на узбережжя, від імені Кастильської корони прийняв у володіння Південне море і всю Південну Америку, то чи достатньо було цього акту, аби позбавити права власності на ці території всіх їхніх мешканців і відібрати їхню, як принципесів світу? Кількість формальних актів, пов'язаних з цим поставленим ноги, примножувалася й надалі, втім, не призводячи до жодних наслідків, і король-Католик міг би за один лише раз, не виходячи зі свого кабінету, заволодіти цілим світом, хоча йому потім довелося б відтяти від своєї імперії ті землі, якими раніше заволоділи інші принцепси.

Нам зрозуміло, якими чином об'єднані і суміжні землі правителів осіб стають громадською територією, і як право суверенітету, поширюючись з підданих також і на їхні землі [7], стає водночас і майновим, і особистим правом. Саме це ставить власників земель в найбільшу залежність і перетворює самі їхні сили на гарантію їхньої вірності [8], тобто є перевагою, котрої, як мені видається, добре не відчували стародавні монархи, що називалися лише царями персів, скіфів, македонян і, складається таке враження, вважали себе радше провідниками людей, аніж володарями країн. Сучасні монархи більш удатно називають себе королями Франції, Іспанії, Англії тощо. Ось так володіючи землею, вони цілком переконані, що володітимуть й мешканцями.

Незначнішим у цьому відчуженні є те, що спільнота жодним чином не позбавляє приватних осіб їхнього майна, а лише гід-

твердлує законність їхнього володіння, замінюючи узурпацію дійсним правом, а користування — власністю. Відтоді кожен, хто чинить володіє, розглядається як депозитор громадського майна, а його права поважаються усіма членами держави і обстоюються усіма їхніми силами проти захланних чужинців, через англну народові (і ще більшою мірою — йому самому) поступну, він здобуває усе те, що віддав. Цей парадокс легко пояснюється відмінністю тих прав, котрі суверен і власник мають на одну й ту ж землю, в чому ми надалі перекаємося [7].

Можливим є об'єднання людей ще до того, як вони заволоділи хоча б якимось майном. Приєднавшися потім дійсну землі, достатньо для всіх, вони користуються нею спільно, або ж ділять поміж собою — іноді нарівно, іноді за співвідношеннями, встановленими сувереном. Як би не відбувалося це приєднання, право кожної приватної особи на її власну землю завжди підпорядковується праву спільноти на все «майно». Недотримання цієї умови унеможливлює як тривкість суспільного зв'язку, так і реальну силу при здійсненні суверенітету [8].

Цей розділ і цю книгу я закінчу одним зауваженням, яке повинне стати підгрунтям для усієї суспільної системи: не знищуючи природної природної, заслаиний цаст замінює юридичною і засновано на законі рівністю фізичну нерівність сил, думаючи природою, а, відтак, схильні до нерівності за силою чи за розумом люди досягають цілковитої рівності за домовленістю і правом *.

* За позаявного урядування, ця рівність є суто поверхневою і оманливою. Вона слугує лише подальшому утриманню бідного у його злиднях і збереженню багатим незаконно привласненого. Насправді закони завжди корисні для і тих, хто володіє чимось, і завжди на заваду у тих, хто нічого не має. Звідси випливає, що суспільний стан вигідний для людей лише тоді, коли всі вони щось мають, але жоден з них не має надлишку.

Chapitre VIII
De l'état civil

Ce passage de l'état de nature à l'état civil produit dans l'homme un changement très remarquable, en substituant dans sa conduite la justice à l'instinct, et donnant à ses actions la moralité qui leur manquait auparavant. C'est alors seulement que la voix du devoir succédant à l'impulsion physique et le droit à l'appétit, l'homme, qui jusque-là n'avait regardé que lui-même, se voit forcé d'agir sur d'autres principes, et de consulter sa raison avant d'écouter ses penchants. Quoique il se prive dans cet état de plusieurs avantages qu'il tient de la nature, il en reçoune de si grands, ses facultés s'exercent et se développent, ses idées s'étendent, ses sentiments s'ennoblissent, son âme tout entière s'élève à tel point que si les abus de cette nouvelle condition le dégradaient souvent au-dessous de celle dont il est sorti, il devrait bénir sans cesse l'instant heureux qui l'en arracha pour jamais, et d'un animal stupide et borné, fit un être intelligent et un homme.

Réduisons toute cette balance à des termes faciles à comparer. Ce que l'homme perd par le contrat social, c'est sa liberté naturelle et un droit illimité à tout ce qui le tente et qu'il peut atteindre; ce qu'il gagne, c'est la liberté civile et la propriété de tout ce qu'il possède. Pour ne pas se tromper dans ces compensations, il faut bien distinguer la liberté naturelle qui n'a pour bornes que les forces de l'individu, de la liberté civile qui /27/

est limitée par la volonté générale, et la possession qui n'est que l'effet de la force ou le droit du premier occupant, de la propriété qui ne peut être fondée que sur un titre positif. On pourrait sur ce qui précède ajouter à l'acquis de l'état civil la liberté morale, qui seule rend l'homme vraiment maître de lui; car l'impulsion du seul appétit est esclavage, et l'obéissance à la loi qu'on s'est prescrite est liberté. Mais je n'en ai déjà que trop dit sur cet article, et le sens philosophique du mot liberté n'est pas ici de mon sujet.

Chapitre IX
Du domaine réel

Chaque membre de la communauté se donne à elle au moment qu'elle se forme, tel qu'il se trouve actuellement, lui et toutes ses forces, dont les biens qu'il possède font partie. Ce n'est pas que par cet acte la possession change de nature en changeant de mains, et devienne propriété dans celles du souverain: Mais comme les forces de la cité sont incomparablement plus grandes que celles d'un particulier, la possession publique est aussi dans le fait plus forte et plus irrévocable, sans être plus légitime, au moins pour les étrangers. Car l'État à l'égard de ses membres est maître de tous leurs biens par le contrat social, qui dans l'État sert de base à tous les droits; mais il ne l'est à l'égard des autres puissances que par le droit de premier occupant qu'il tient des particuliers. /28/

Le droit de premier occupant, quoique plus réel que celui du plus fort, ne devient un vrai droit qu'après l'établissement de celui de propriété. Tout homme a naturellement droit à tout ce qui lui est nécessaire; mais l'acte positif qui le rend propriétaire de quelque bien l'exclut de tout le reste. Sa part étant faite il doit s'y borner, et n'a plus aucun droit à la communauté. Voilà pourquoi le droit de premier occupant, si faible dans l'état de nature, est respectable à tout homme civil. On respecte moins dans ce droit ce qui est à autrui que ce qui n'est pas à soi.

En général, pour autoriser sur un terrain quelconque le droit de premier occupant, il faut les conditions suivantes. Premièrement que ce terrain ne soit encore habité par personne; secondement qu'on n'en occupe que la quantité dont on a besoin pour subsister; en troisième lieu qu'on en prenne possession, non par une vaine cérémonie, mais par le travail et la culture, seul signe de propriété qui au défaut de titres juridiques doive être respecté d'autrui.

En effet, accorder au besoin et au travail le droit de premier occupant, n'est-ce pas l'étendre aussi loin qu'il peut aller? Peut-on ne pas donner des bornes à ce droit? Suffira-t-il de mettre le pied sur un terrain commun pour s'en prétendre aussitôt le maître? Suffira-t-il d'avoir la force d'en écarter un moment les autres hommes pour leur ôter le droit d'y jamais revenir? Comment un homme ou un peuple peut-il s'emparer d'un territoire immense et en priver tout le genre humain autrement que par une usurpation punissable, puisqu'elle ôte au reste des hommes le séjour et les aliments que /29/

la nature leur donne en commun? Quand Nunez Balboa prenait sur le rivage possession de la terre du Sud et de toute l'Amérique méridionale au nom de la couronne de Castille, était-ce assez pour en déposséder tous les habitants et en exclure tous les princes du monde? Sur ce pied-là ces cérémonies se multiplaient assez vainement, et le Roi catholique n'avait tout d'un coup qu'à prendre de son cabinet possession de tout l'univers; sauf a retrancher ensuite de son empire ce qui était auparavant possédé par les autres princes.

On conçoit comment les terres des particuliers réunies et contiguës deviennent le territoire public, et comment le droit de souveraineté s'étendant des sujets au terrain qu'ils occupent devient à la fois réel et personnel; ce qui met les possesseurs dans une plus grande dépendance, et fait de leurs forces mêmes les garants de leur fidélité. Avantage qui ne paraît pas avoir été bien senti des anciens monarques qui ne s'appelant que rois des Perses, des Scythes, des Macédoniens, semblaient se regarder comme les chefs des hommes plutôt que comme les maîtres du pays. Ceux d'aujourd'hui s'appellent plus habilement rois de France, d'Espagne, d'Angleterre, etc. En tenant ainsi le terrain, ils sont bien sûrs d'en tenir les habitants.

Ce qu'il y a de singulier dans cette aliénation, c'est que, loin qu'en acceptant les biens des particuliers la communauté les en dépouille, elle ne fait que leur en assurer la légitime possession, changer l'usurpation en véritable droit, et la jouissance en propriété. Alors les possesseurs étant considérés comme dépositaires du bien public, leurs droits étant respectés de tous les membres de l'Etat et maintenus /30/

de toutes ses forces contre l'étranger, par une cession avantageuse au public et plus encore à eux-mêmes, ils ont, pour ainsi dire, acquis tout ce qu'ils ont donné. Paradoxe qui s'explique aisément par la distinction des droits que le souverain et le propriétaire ont sur le même fond, comme on verra ci-après.

Il peut arriver aussi que les hommes commencent à s'unir avant que de rien posséder, et que, s'emparant ensuite d'un terrain suffisant pour tous, ils en jouissent en commun, ou qu'ils le partagent entre eux, soit également soit selon des proportions établies par le souverain. De quelque manière que se fasse cette acquisition, le droit que chaque particulier a sur son propre fond est toujours subordonné au droit que la communauté a sur tous, sans quoi il n'y aurait ni solidité dans le lien social, ni force réelle dans l'exercice de la souveraineté.

*Je terminerai ce chapitre et ce livre par une remarque qui doit servir de base à tout le système social; c'est que au lieu de détruire l'égalité naturelle, le pacte fondamental substitue au contraire une égalité morale et légitime à ce que la nature avait pu mettre d'inégalité physique entre les hommes, et que, pouvant être inégaux en force ou en génie, ils deviennent tous égaux par convention et de droit *.*

* *Sous les mauvais gouvernements cette égalité n'est qu'apparente et illusoire, elle ne sert qu'à maintenir le pauvre dans sa misère et le riche dans son usurpation. Dans le fait les lois sont toujours utiles à ceux qui possèdent et préjudiciables à ceux qui n'ont rien. D'où il suit que l'état social n'est avantageux aux hommes qu'autant qu'ils ont tous quelque chose et qu'aucun d'eux n'a rien de trop. /31/*

Етимологія та історія української мови.

Датчани: В основі української назви датчани лежить допучення староукраїнської книжності до європейського контексту до грецькомовної і латинськомовної науки. Саме із західних джерел прийшла *Т*- основа. І коли наші сучасники вживають назв датський, датчани, то, навіть не здогадуючись, ступають по слідах, прокладених півтисячоліття тому предками, які перебували у великій європейській культурній спільноті. (***ЗБ***)

ОПИТУВАННЯ ? про ? ФЕМІНАТИВИ

ІЗБОРНИК

Історія України IX-XVIII ст.

Якщо помітили помилку набору на цій сторінці, виділіть цле слово мишкою та натисніть Ctrl+Enter.

ІЗБОРНИК

ТОВ "ІНТЕРНЕТ ЛТД"